

Fundacja C.E.L.

Zajęcia grupowe dla rodziców Nastolatków i Młodych Dorosłych realizowane w Fundacji C.E.L. w roku 2018

JAK POKONAĆ RODZICIELSKĄ BEZRADNOŚĆ... Raport z ewaluacji

Warszawa grudzień 2018

Badania ewaluacyjne realizowane były w ramach zadań:

Organizowanie i prowadzenie poradnictwa rodzinnego oraz wsparcia doradczo-edukacyjnego skierowanego do rodzin w trudnej sytuacji życiowej, w szczególności z problemami opiekuńczo-wychowawczymi - **OD BEZRADNOŚCI DO UWAŻNEJ RODZICIELSKIEJ AKTYWNOŚCI.**

Zadanie było realizowane w latach 2017-18 i współfinansowane ze środków
MIASTA STOŁĘCZNEGO WARSZAWY

Realizacja programów wsparcia dla rodzin: Program Rozwoju Umiejętności Życiowych dla Rodziców Młodych Dorosłych Osób **ŻEBY MŁODYM CHCIAŁO SIĘ CHCIEĆ, CZYLI JAK MOTYWOWAĆ I WSPÓŁPRACOWAĆ.** Zadanie było realizowane w roku 2018 i współfinansowane ze środków KRAJOWEGO BIURA DS. PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII W RAMACH NARODOWEGO PROGRAMU ZDROWIA

Przeciwdziałanie uzależnieniom i patologiom społecznym: **PROGRAM ROZWOJU UMIEJĘTNOŚCI ŻYCIOWYCH DLA DOROSŁYCH** oraz **STOP BEZRADNOŚCI - PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY W DOMU I W RODZINIE.** Zadania były realizowane w roku 2018 i współfinansowane ze środków MIASTA STOŁĘCZNEGO WARSZAWY - DZIELNICY MOKOTÓW

Spis treści

Nota metodologiczna	3
Motywacje	3
Nabywanie kompetencji.....	5
Prowadzący.....	8
Propozycje zmian.....	10
Charakterystyka uczestników	13

Nota metodologiczna

Poniższy raport opiera się na dwóch rodzajach danych. Po pierwsze są to badania ankietowe zrealizowane w trzech grupach zajęciowych z obecnymi tego dnia uczestnikami. Za pomocą tego narzędzia zebrano łącznie 37 wypowiedzi. Drugim źródłem danych są wywiady fokusowe, przeprowadzone na koniec zajęć pierwszej i ostatniej grupy prowadzonej w ramach projektu. Wywiady zostały nagrane, następnie na podstawie nagrań dokonano transkrypcji i analizy. Z uwagi na niewielką próbę i ochronę anonimowości badanych zrezygnowano z identyfikacji grup w opracowaniu.

Motywacje

Wśród motywacji do udziału w zajęciach bezsprzecznie dominuje chęć doskonalenia **umiejętności pomocnych w wychowywaniu dzieci**. Wskazało na nie 35 z 37 badanych osób. Szczęściu na dziesięciu respondentów (22/37) wybrało ponadto **rozwój osobisty**. Nieco mniej niż połowa (17/37) – **lepsze poznanie siebie**.

		Liczebność
Lepsze poznanie siebie	<u>zaznaczono</u>	17
	<u>nie zaznaczono</u>	20
	Ogółem	37
Rozwój osobisty	<u>zaznaczono</u>	22
	<u>nie zaznaczono</u>	15
	Ogółem	37
Doskonalenie wiedzy lub umiejętności pomocnych w wychowywaniu dzieci	<u>zaznaczono</u>	35
	<u>nie zaznaczono</u>	2
	Ogółem	37
Doskonalenie wiedzy lub umiejętności pomocnych w kształtowaniu relacji z małżonkiem (życiowym partnerem lub partnerką)	<u>zaznaczono</u>	5
	<u>nie zaznaczono</u>	32
	Ogółem	37
Doskonalenie wiedzy lub umiejętności pomocnych w kształtowaniu relacji z rodzicami	<u>zaznaczono</u>	2
	<u>nie zaznaczono</u>	35
	Ogółem	37
Doskonalenie wiedzy lub umiejętności pomocnych w kształtowaniu relacji z innymi ludźmi (spoza rodziny)	<u>zaznaczono</u>	6
	<u>nie zaznaczono</u>	31
	Ogółem	37
Zdobycie wiedzy lub umiejętności przydatnych w rozwiązywaniu problemów osobistych	<u>zaznaczono</u>	15
	<u>nie zaznaczono</u>	22

	Ogółem	37
Skierowanie, oddelegowanie (np. przez przełożonych)	zaznaczono	0
	nie zaznaczono	37
	Ogółem	37
Inne powody	zaznaczono	0
	nie zaznaczono	37
	Ogółem	37

Motywacje do uczestniczenia w zajęciach, przywoływane przez osoby uczestniczące w wywiadzie grupowym to przede wszystkim podniesienie wiedzy na temat **metod wychowawczych** i poprawienie swoich **relacji i komunikacji z dziećmi**.

„Nabycie umiejętności rozwiązywania konfliktów z naszymi dziećmi, w sytuacjach, w których wydało się że człowiek, że nie jesteśmy w stanie, nie mamy pomysłu na ich rozwiązanie”

„Nasze dzieci”

„Problemy wychowawcze z synem”

Uczestnicy fokusów wskazywali ponadto na skierowanie przez konsultanta lub terapeutę dziecka – tu zaczyna się rysować perspektywa **indywidualnego rozwoju** poprzez udział w grupie. Rozwój osobisty jest rozumiany nie tylko z perspektywy roli rodzica, ale szeroko, w tym jako podnoszenie kompetencji przydatnych w życiu zawodowym.

„Możemy to wykorzystać w pracy zawodowej, w relacjach ze znajomymi”

„bardziej dla mojego rozwoju [...] pozwolę mi lepiej sobie radzić, to jest dla siebie”

„na początku bardziej poząry, ale potem ja odczułem, że to jest duży rozwój [...] do różnych celów można te umiejętności zastosować”

„[umiejętności] nie tylko do dzieci, bardziej uniwersalne”

Nabywanie kompetencji

Wszyscy badani za pomocą ankiet wskazali, że w trakcie zajęć **nabyli nowe wiadomości lub umiejętności**.

		Liczebność
Czy w trakcie zajęć zdobył(a) Pan(i) jakieś nowe umiejętności lub wiadomości?	nie	0
	tak	37
	ogółem	37

Jakie to umiejętności? Przede wszystkim związane z **komunikacją** – wskazało na nie więcej niż dziewięciu na dziesięciu badanych (33/37). Niemal trzy czwarte stwierdziło nabycie umiejętności **wyznaczania granic** (27/37), a siedmiu na dziesięciu **poznanie własnych ograniczeń** (26/37). Nieco mniej, bo niespełna dwie trzecie respondentów (24/37) zauważa poznanie **osobistych możliwości**.

Ponad połowa badanych wskazuje na nabycie umiejętności **formułowania celów i potrzeb** (22/37) negocjacji, **rozwiązywania konfliktów** (21/37) i **doceniania własnej wartości** (20/37). Na pozostałe kompetencje wskazała mniejszość respondentów.

		Liczebność
Poznanie osobistych możliwości	zaznaczono	24
	nie zaznaczono	13
	Ogółem	37
Poznanie osobistych ograniczeń	zaznaczono	26
	nie zaznaczono	11
	Ogółem	37
Asertywność – umiejętność wyznaczania granic w relacjach z innymi	zaznaczono	27
	nie zaznaczono	10
	Ogółem	37
Docenianie własnej wartości	zaznaczono	20
	nie zaznaczono	17
	Ogółem	37
Formułowanie celów i potrzeb	zaznaczono	22
	nie zaznaczono	15
	Ogółem	37
Komunikacja	zaznaczono	33

	nie zaznaczono	4
	Ogółem	37
Negocjacje, rozwiązywanie konfliktów	zaznaczono	21
	nie zaznaczono	16
	Ogółem	37
Zasady współpracy z innymi	zaznaczono	16
	nie zaznaczono	21
	Ogółem	37
Wiedza lub umiejętności zawodowe	zaznaczono	1
	nie zaznaczono	36
	Ogółem	37
Wytrwałość w działaniu (realizacji celów)	zaznaczono	8
	nie zaznaczono	29
	Ogółem	37

Uczestnicy grup fokusowych wskazywali, że poznali **nowe narzędzia** i uświadomili sobie **posiadane zasoby**.

„Dostaliśmy narzędzia. Ja miałam poczucie, że mam coraz mniejszy wpływ na syna [...] i w rozmowie z [konsultantem] dowiedziałam się, że będą właśnie instrumenty, które pomogą mi ustanowić obszary, gdzie mam ten wpływ. I tak się stało. Rzeczywiście, tę wiedzę otrzymałam. Nawet w sumie mogę powiedzieć, że ja miałam, ale tutaj przez przepuszczanie przez ciało, przez te ćwiczenia to dotarły do świadomości”

„Zrozumiałam, że to ja mam problem, a nie dziecko ma problem”

Kluczowym aspektem – podobnie jak w badaniu ilościowym – okazuje się **komunikacja**.

„ważne też jest identyfikacja problemów, że wiele spraw to jest wiele problemów komunikacyjnych, jest w nas, nie w osobie, z którą się komunikujemy”

„jak w matematyce mamy wzory ... to ja poczułem tutaj, że nauczyłem się wzorów komunikacji [...] i jest łatwiej mi się komunikować”

Badani dostrzegają podniesienie umiejętności **mediowania sytuacji konfliktowych**.

„W moim przypadku wymierną sprawą jest to, że miałem trudny kontakt z synem i... on jakby uciekał ode mnie ... to może dużo powiedziane, ale bardzo trudne było porozumienie ... teraz widzę, że zaczął ze mną rozmawiać, zaczął się do mnie bardziej przybliżać, no to jest wymierne. Mniej jest też awantur, kłótni, właściwie w ogóle nie ma awantur, one zniknęły jak za dotknięciem, jak za czarodziejską różdżką ... jeżeli będzie dalej tak trwało, to jesteście wyleczeni”

„potrafimy rozmawiać z dzieckiem, potrafimy rozmawiać o swoich uczuciach, nie atakować powiedzmy syna czy córki tylko po prostu wysłuchać go, powiedzieć o swoich uczuciach, zminimalizować ten konflikt”

„taka przestrzeń się zrobiła – nie ma problemów nie do rozwiązania”

„dostaliśmy tu narzędzia [do rozwiązywania konfliktów] jak to zrobić, konstruktywne relacje zrobić”

Wszyscy badani ocenili pozytywnie zajęcia z uwagi na **poszerzenie bądź utrwalenie wiedzy**, podobnie – z wyjątkiem jednej osoby, która wybrała wartość neutralną – z uwagi na **umiejętności**. W obydwu przypadkach najczęściej wybieraną odpowiedzią było skrajne „bardzo dobrze”.

	Bardzo źle - 1	2	3	4	Bardzo dobrze - 5	Ogółem
przydatność zajęć ze względu na poszerzenie lub utrwalenie wiedzy	0	0	0	4	33	37
przydatność zajęć ze względu na poszerzenie lub utrwalenie umiejętności	0	0	1	2	34	37

Podobnie wszyscy respondenci ocenili **poziom spełnienia oczekiwań** co najmniej jako duży, przy czym najczęściej wybieraną odpowiedzią (20/37) było w „w bardzo dużym stopniu”. Jest to spójne z wypowiedziami zebranymi w wywiadach fokusowych. Uczestnicy zgodnie wskazali, że ich **oczekiwania zostały zaspokojone**, a nawet **dostali więcej niż oczekiwali** „Miałam nadzieję na coś, okazało się, że dostałam więcej”.

	W ogóle	W bardzo małym	W małym	W średnim	W dużym	W bardzo dużym	Całkowicie	Ogółem
W jakim stopniu spełnił(a) Pan(i) swoje oczekiwania związane z uczestnictwem w zajęciach?	0	0	0	0	9	20	8	37

O wysokim poziomie ocen zajęć świadczy rezultat ćwiczenia ze skojarzeniami, zrealizowanego podczas jednej z grup fokusowych. Uczestnicy poproszeni o wymienienie pierwszych skojarzeń z zajęciami wskazali wyłącznie pozytywne określenia, wskazujące na użyteczność („pomoc”), otwieranie nowych drzwi („rozwój”, „eureka!”) i docenienie pracy prowadzących („wdzięczność”).

Prowadzący

Komunikatywność i **profesjonalne przygotowanie** zostało ocenione pozytywnie przez wszystkie osoby, które wypełniły ankiety ewaluacyjne. Najczęściej wybieraną odpowiedzią (w przypadku drugiego wskaźnika nie było zresztą wskazań na inne wartości) było skrajnie pozytywne „bardzo dobrze”.

	Bardzo źle - 1	2	3	4	Bardzo dobrze - 5	Ogółem
komunikatywność osób prowadzących	0	0	0	4	33	37

profesjonalne przygotowanie osób prowadzących	0	0	0	0	37	37
---	---	---	---	---	----	----

Badani **wiążą styl pracy prowadzących z poczuciem rozbudowania swoich umiejętności i kompetencji**. Prowadzący stanowią tu swego rodzaju model.

*„Pokazują nam jak w praktyce wygląda teoria”
 „sposób przekazywania wiedzy jest spójny z tym, czego nas uczą”*

Udane prowadzenie zajęć z jednej strony zależało od odpowiednich **kompetencji dydaktycznych** i umiejętności takiego zorganizowania procesu, aby nie był on nużący. Do utrzymania zaangażowania przyczyniało się **stosowanie aktywizujących metod i wysokiego tempa** pracy.

*„fajne było to, że pomimo że sala nie jest duża i jest tłok, prowadzący potrafili tak nas poruszyć, że często się mieszailiśmy, tworzone były jakieś trzy osobowe, czteroosobowe zespoły, zmienialiśmy się w tych zespołach ... także no, chylę czoło. Potrafili nas tak poruszyć, że nie było to jakieś takie bierne słuchanie”
 „Było bardzo dobre tempo, bo nikt się nie nudził”*

Kolejnym aspektem zauważonym przez uczestników jest **utrzymanie dyscypliny wypowiedzi**. Nawiasem mówiąc ten element stanowi pewne **wyzwanie**, gdyż w jednej z ankiet pojawiła się uwaga na temat zbyt dużej ilości czasu spędzanej na „monologach” uczestników, odpływających od głównej tematyki zajęć. „Więcej zajęć warsztatowych a mniej monologów ze strony uczestników - monologów często nie związanych z tematem zajęć”. Uwagi tego typu nie zostały jednak potwierdzone podczas grup fokusowych.

„na początku [prowadzący] zapowiedzieli, i przeprowadzili to, że nie dadzą nam odpłynąć, przegadać, o tym gdzie kto spędził wakacje, tylko że będziemy przywoływani do tego tematu i na ten temat będziemy rozmawiać [...] nie dali nam skrócić w prawo czy w lewo, nie tracili czasu” [FGI]

Następnym aspektem, szczególnie istotnym w przypadku zajęć w dużej mierze budowanych na osobistych doświadczeniach uczestników i uczestniczek jest stworzenie **atmosfery bezpieczeństwa**.

„potrafili nas otworzyć, stworzyli taką atmosferę, że wiele osób powiedziało o swoich takich problemach, o których na pewno z bliskimi nie rozmawia w domu”

„pełen profesjonalizm ... nie krytykowali”

Badani docenili **warsztatową formułę zajęć**, jako efektywny środek prowadzący do rozwoju ich nowych kompetencji (czy też uświadomienia już posiadanych).

„To przez te ćwiczenia, najlepsze są te ćwiczenia, te warsztaty [...] dało się zobaczyć, dało się odegrać jakąś scenkę, bo to wiadomo, teoria nie zawsze jest zrozumiałą, przynajmniej dla mnie, a zobaczenie tego z innej perspektywy, przynajmniej dla mnie, bardzo pomogło”

„nie sama teoria, nie sama wiedza tylko przekucie przez doświadczenia”

Znaczna część skojarzeń, wymienionych we wspomnianym powyżej ćwiczeniu, również odnosiła się do prowadzących. Podobnie jak skojarzenia z przebiegiem zajęć, tak i tu pojawiły się wyłącznie pozytywne określenia, wskazujące na ich **kompetencje merytoryczne** („profesjonalizm”), obycie w **pracy z grupą** („doświadczenie”), **postawę wobec uczestników** („uczciwość”) i **umiejętność kotrenerowania** („współpraca”).

Propozycje zmian

Około dwóch trzecich badanych dostrzega **potrzeby zmian**.

		Liczebność
Gdyby istniała taka możliwość, to czy zmienił(a)by Pan(i) coś w tych zajęciach?	nie	12
	tak	25
	ogółem	37

Koncepcje zmian są jednak **bardzo rozproszone**. Dwa najczęściej wybierane postulaty – wydłużenie (12/37) i skrócenie czasu zajęć (8/37) są sprzeczne. Dane ilościowe nie dają zatem podstaw do rekomendowania zmian.

		Liczebność
Termin zajęć	zaznaczono	1
	nie zaznaczono	36

	Ogółem	37
Wydłużenie czasu zajęć	zaznaczono	12
	nie zaznaczono	25
	Ogółem	37
Skrócenie czasu zajęć	zaznaczono	8
	nie zaznaczono	29
	Ogółem	37
Większa liczba ćwiczeń	zaznaczono	3
	nie zaznaczono	34
	Ogółem	37
Mniejsza liczba ćwiczeń	zaznaczono	4
	nie zaznaczono	33
	Ogółem	37
Osoby prowadzące	zaznaczono	0
	nie zaznaczono	37
	Ogółem	37
Zmniejszyć liczebność grupy	zaznaczono	3
	nie zaznaczono	34
	Ogółem	37
Zwiększyć liczebność grupy	zaznaczono	1
	nie zaznaczono	36
	Ogółem	37
Warunki lokalowe	zaznaczono	0
	nie zaznaczono	37
	Ogółem	37
Wyposażenie sal	zaznaczono	2
	nie zaznaczono	35
	Ogółem	37
Materiały wykorzystywane w trakcie zajęć	zaznaczono	2
	nie zaznaczono	35
	Ogółem	37
Inne	zaznaczono	0
	nie zaznaczono	37
	Ogółem	37

Nieco bardziej uwspólnione wskazania można znaleźć w wywiadach fokusowych, choć i tutaj grupy były dalekie do jednomyślności. Przykładem niech będzie kwestia chyba najmniej kontrowersyjna z możliwych – **warunki lokalowe**. Otóż poziom zadowolenia z zajęć był na tyle wysoki, że postulaty podniesienia komfortu, przeniesienia zajęć do większej czy lepiej wentylowanej sali opatrywano licznymi zastrzeżeniami, widocznymi w przedstawionych dalej cytatach. „Wszystko jest ok, ale jeśli można ponarzekać, to większa sala i obiady [śmiech] krakersy”. Co do zmiany sali zdania były jednak podzielone „ja bym tę salę zostawił, nie przekrzykujemy się”. Generalnie rzecz biorąc badani nie dostrzegają warunków lokalowych jako szczególnie trudnych, choć widzą możliwości ich poprawienia. „Jak się okno zamknie jednym jest ciepło, innym jest duszno. Ale zawsze może być lepiej, [w obecnej sytuacji] jest ok.”

Część grupy zgłaszała propozycję **rozłożenia zajęć na więcej weekendów**, tak aby zwolnić sobotę lub niedzielę do ich dyspozycji. „No i to, że całe weekendy były zajęte ... nie wiem czy nie wolałabym, żeby były cztery soboty”. Jednocześnie podkreślano wartość weekendowych zajęć. „Zjawiskowe to były weekendy. W czasie weekendów czułem, że było bardziej intensywnie i to taka kwintesencja. Szybciej, więcej się działo”.

Postulatem wyraźnie widocznym w trakcie fokusów było **udostępnianie na bieżąco materiałów**. „Jeśli czegoś mi brakowało, to na bieżąco materiałów. Ja rozumiem, że to może wynikać z ekonomii zjawiska, ale mi by to pomogło”. Badani zauważają, że trudno jest im się uczyć bez robienia na bieżąco notatek. „Trudno jest mi się uczyć nie zapisawszy [...] jakieś rzeczy mogą mi uciec z głowy, bardzo chciałabym z pisać, będę do tego wracała”. Część uczestników grupy fokusowej zaproponowała, aby materiał przybrał formę „zeszytu ćwiczeń”, materiału wypełnianego na bieżąco „książki ćwiczeń, która można przez całe zajęcia prowadzić”. Pomysł ten spotkał się jednak z wyraźnym oporem pozostałych badanych. Ci z kolei podkreślali korzyści z możliwości skupienia się na ćwiczeniach, zamiast zapisywania. „Tutaj właśnie ta konieczność zastanowienia się na bieżąco i funkcjonowania w tym innym takim świecie niż wizualny była dla mnie bardzo też cenną nauką”.

Ponadto wyraźnie widać potrzebę **kontynuacji**. Padło kilka propozycji form – indywidualnych, grupowych oraz z udziałem dzieci.

- „Kontynuacja tych warsztatów w połączeniu z dziećmi” – wydaje się, że nie tyle chodzi o formę pracy grupowej, co raczej o konsultacje i diagnozę komunikacji. „nie chodzi o to, żeby korygować, tylko powiedzieć – [imię uczestniczki] w tym momencie mogłabyś na przykład użyć parafrazy”
- „Ja bym to widział, żeby za parę miesięcy było spotkanie, lub kilka spotkań”. Celem takiego spotkania byłoby wzmocnienie uczestników, ale też przejrzenie i ewentualna korekta przyjmowanych strategii.
- Badani chcą, aby „żeby zajęcia rozciągnąć do domu” – aby realizować follow-up z konsultantami niedługo po zakończeniu grupy, bardziej w domowym kontekście.

Uczestnicy wywiadu grupowego postulują także, aby w miarę możliwości dawać więcej „światła na osobę” – **koncentrację na konkretnych problemach** uczestników zajęć, przy czym nie powinno się to odbywać kosztem warsztatu

Charakterystyka uczestników

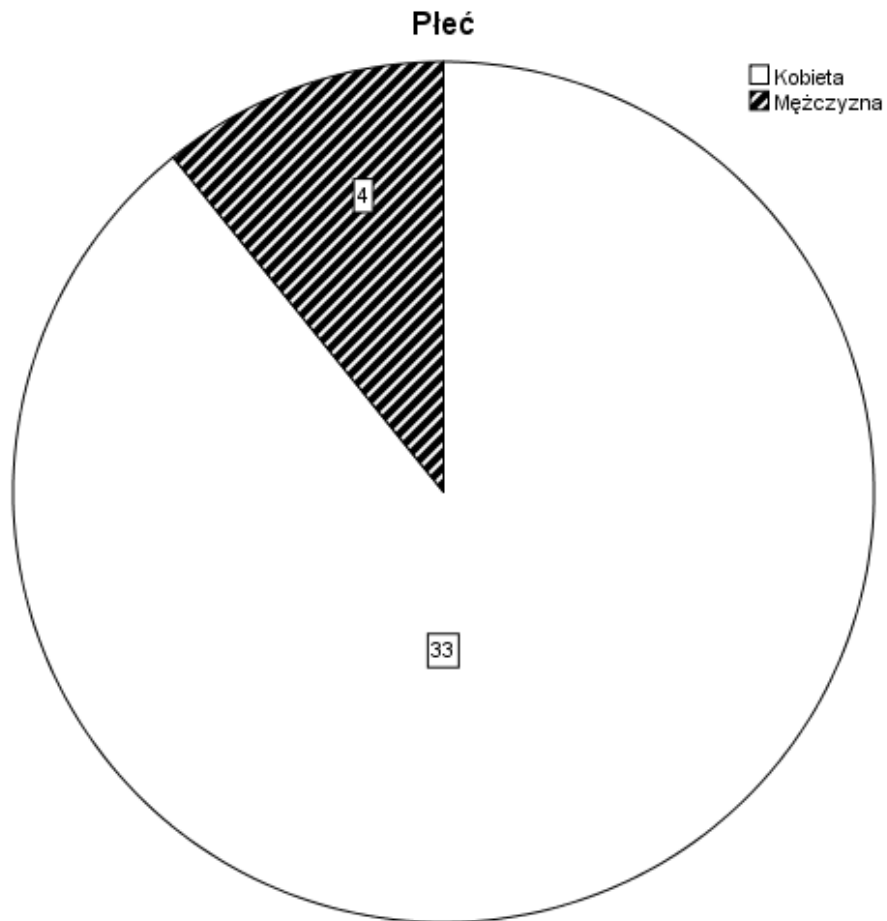
Wśród uczestników dominowały osoby z wyższym **wykształceniem** (26/37). Dziewięcioro uczestników ukończyło szkołę średnią, dwoje ma wykształcenie pomaturalne.

		Częstość
Ważne	średnie	9
	pomaturalne (policealne)	2
	wyższe licencjackie	1
	wyższe magisterskie	25
	Ogółem	37

Nadreprezentacja osób z wyższym wykształceniem jest odzwierciedlona w **strukturze zatrudnienia**. Najliczniej jest tu reprezentowana kategoria kierowników i managerów (11 osób) oraz przedstawiciele wolnych zawodów/specjalistów (9). Pracownicy usług i administracji niższego szczebla oraz robotnicy to w sumie 8 osób.

		Częstość
Ważne	niezatrudniony/a	1
	prywatny przedsiębiorca	6
	wolny zawód, specjalista	9
	kierownik, menager, wyższy urzędnik	11
	technik, wyspecjalizowany pracownik	1
	pracownik niższego szczebla (usługi, administracja)	5
	robotnik, pracownik fizyczny	3
	inne	1
	Ogółem	37

Grupy były wyraźnie **sfeminizowane** – na czterech mężczyzn przypadają 33 kobiety.

Średni **wiek** osób uczestniczących w zajęciach to około 46 lat, przy czym najmłodszy uczestnik miał 33, a najstarszy 56 lat. Ogółem osoby do 40 roku życia stanowią jedną dziesiątą uczestników, czterdziestolatkowie – blisko 60%, zaś pięćdziesięciolatkowie – niespełna jedną trzecią.

